

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Markéta Čadková

**Přehodnocování vztahu Francie
k Severoatlantické alianci a vznik
Evropské bezpečnostní a obranné politiky
- dva faktory francouzské bezpečnostní
politiky v 90. letech 20. století**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Markéta Čadková**

Vedoucí práce: **Mgr. Tomáš Weiss, M. A.**

Oponent práce: **Michel Perottino, Ph.D.**

Datum obhajoby: **2009**

Hodnocení: **Výborně**

Bibliografický záznam

ČADKOVÁ, Markéta. *Přehodnocování vztahu Francie k Severoatlantické alianci a vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky – dva faktory francouzské bezpečnostní politiky v 90. letech 20. století*. Praha: Univerzita Karlova, Institut mezinárodních studií, 2009. 48 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Tomáš Weiss, M. A.

Anotace

Bakalářská práce „Přehodnocování vztahu Francie k Severoatlantické alianci a vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky – dva faktory francouzské bezpečnostní politiky v 90. letech 20. století“ pojednává o vývoji francouzské bezpečnostní politiky a vojenské doktríny od začátku 90. let do roku 1998, kdy byla ustanovena Evropská bezpečnostní a obranná politika Evropské unie. Práce zachycuje změny ve francouzské bezpečnostní politice, jejich příčiny a důsledky. Mezinárodní prostředí počátku 90. let přimělo Francii přehodnotit nejen některé principy vlastní bezpečnostní politiky a vojenské doktríny, ale i vztah k Severoatlantické alianci. Francouzské přiblížení k NATO umožnilo vznik Evropské bezpečnostní a obranné identity, prostřednictvím které měly být naplněny francouzské požadavky větší roli Evropy v rámci NATO a možnost samostatného evropského vojenského velení. Francie ale zhodnotila fungování Evropské bezpečnostní a obranné identity jako neúspěšné, země se nedočkala větší evropeizace Severoatlantické aliance. O to více začala Francie usilovat o vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie.

Annotation

B.A. thesis “Reconsideration of French relation towards the North Atlantic Alliance and the foundation of European Security and Defence Policy – two factors of French defence policy in the 1990’s” deals with the evolution of French defence policy and of the French military doctrine since the beginning of the 1990’s until 1998, when the European Security and Defence Policy was founded. The work shows some changes in the French defence policy, their reasons and their consequences. In the first years of 1990’s, France was forced to reconsider

some principles of her defence policy, military doctrine and her relation with NATO. The rapprochement to Alliance made possible the foundation of European Security and Defence Identity within NATO. France asked for bigger “Europeanization” of the Alliance, but the initiative proved to be failure. The more France made an effort for the foundation of the European Security and Defence Policy of the European Union.

Klíčová slova

Francie, bezpečnostní politika, Severoatlantická aliance, vojenská doktrína, Evropská bezpečnostní a obranná identita, Evropská bezpečnostní a obranná politika.

Keywords

France, defence policy, the North Atlantic Treaty Organization, military doctrine, European Security and Defence Identity, European Security and Defence Policy.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze, dne 6. ledna 2009

Markéta Čadková

Obsah

Úvod	7
1. Francouzská bezpečnostní politika na začátku 90. let	10
1.1. Francouzská ústava a formování bezpečnostní politiky.....	10
1.2. Vojenská doktrína a bezpečnostní politika v kontrastu strategických změn počátku 90. let.....	12
1.3. Francie a NATO na začátku 90. let.....	17
1.4. Počátek změn.....	20
2. Období vlády premiéra Balladura a Bílá kniha 1994	22
2.1. Nová francouzská vojenská doktrína – Bílá kniha 1994.....	22
2.2. Francie a Organizace spojených národů.....	25
2.3. Prezident Mitterrand – zastánce gaullistického přístupu.....	26
3. Jacques Chirac a rozhodující roky evropské obrany	28
3.1. První Chirakův vojenský plán pro Francii.....	30
3.2. Evropská bezpečnostní a obranná identita.....	33
3.3. EBOI – nenaplnění francouzských ambic.....	37
3.4. Konec Evropské bezpečnostní a obranné identity.....	40
3.5. Vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky.....	42
Závěr	43
Resumé	45
Summary	45
Použitá literatura	46

Úvod

Konec studené války znamenal pro Evropu zásadní změnu na poli bezpečnosti a všechny evropské státy musely zvážit a zhodnotit, jak zajistit bezpečnost i v nově nastalém prostředí. Čtyřicet let monotónní stability, neustálého napětí a jasně definovaného protivníka se staly minulostí a reformy bezpečnostních politik evropských států se staly nutností. To samé platilo i pro Francii. Nejdůležitější prvky francouzské bezpečnostní politiky definoval během svého prezidentského mandátu generál Charles de Gaulle. Těžisko vojenské doktríny spočívalo na strategii jaderného zastrašování, bezpečnostní koncepce kladla velký důraz na nezávislost francouzských ozbrojených sil, která zaručovala vojenskou nezávislost celé země. Symbol nezávislosti představovala vlastní jaderná doktrína Francie. Vystoupení z integrovaných ozbrojených sil Severoatlantické aliance v roce 1966 mělo jasně dokazovat výjimečnost tohoto francouzského postavení. Až do pádu Berlínské zdi v listopadu 1989 byla tato bezpečnostní politika pro Francii zcela vyhovující.

Rokem, kterým skončilo „krátké dvacáté století“, si Francie začala postupně uvědomovat neaktuálnost své bezpečnostní politiky a vojenské doktríny, která přestala odpovídat potřebám zásadně změněného strategického prostředí. Mezinárodní krize na začátku 90. let, ať už konflikty mezi státy bývalé Jugoslávie nebo válka v Perském zálivu, potvrdily francouzskou vojenskou slabost. Francie si postupně začala uvědomovat, že bezpečnost může být zaručena jen prostřednictvím Severoatlantické aliance. V Paříži se ale na druhou stranu nehodlali vzdát francouzského dlouhodobého záměru vytvoření společné evropské obrany, nezávislé na NATO a vojenské síle Spojených států amerických.

Prezident François Mitterrand byl svědkem postupného přibližování Francie k Severoatlantické alianci a prvního velkého přehodnocení francouzské vojenské doktríny od dob studené války. I když se za vlády prezidenta Mitterranda podařil první krok pro založení budoucí společné evropské obrany podpisem Maastrichtské smlouvy, zásadní zlom pro její

vývoj nastal až během prvního prezidentského mandátu Jacquese Chiraka. Na revolučním setkání francouzského prezidenta Jacquese Chiraka a britského premiéra Tonyho Blaira v Saint Malo v prosinci 1998 „se narodila“ Evropská bezpečnostní a obranná politika Evropské unie (EBOP). Té ovšem předcházela Evropská bezpečnostní a obranná identita budovaná Severoatlantickou aliancí. Francie tuto identitu ale neshledala jako dostačující, nepřinesla větší evropeizaci NATO.

Ve své bakalářské práci se pokusím ukázat, že pro Francii se podstatným impulsem pro vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky stalo zklamání z neúspěšné Evropské bezpečnostní a obranné identity (EBOI). To ovšem není možné, aniž bych vysvětlila, co tomuto neúspěšnému bezpečnostně-politickému projektu v rámci NATO předcházelo. Francie si musela nejdříve uvědomit nedostatky své vlastní bezpečnostní koncepce a neaktuálnost vojenské doktríny. Následně došlo k přehodnocení francouzského vztahu k Severoatlantické alianci a poté mohla vzniknout Evropská bezpečnostní a obranná identita. Až nenaplnění francouzských ambic v této iniciativě přimělo Paříž opětovně usilovat o vznik evropské síly v rámci Evropské unie. Proto samotný vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky EU je předmětem až závěrečné kapitoly této práce.

Tuto práci jsem rozdělila do tří kapitol. První část se zabývá francouzskou bezpečnostní politikou a vojenskou doktrínou na začátku 90. let. Chci v ní ukázat, jak francouzská bezpečnostní politika vzniká a kdo ji definuje. Dále se budu v této části zabývat vojenskou doktrínou země a její bezpečnostní politikou v neklidném období prvních let posledního desetiletí 20. století. Dotknu se i některých změn, které probíhaly v Severoatlantické alianci. V tomto období Francie pochopila, že musí změnit některé prvky své bezpečnostní politiky a vojenské doktríny. Druhá kapitola je věnována období vlády premiéra Balladura, během kterého byla publikována nová vojenská doktrína a země se pokusila více přiblížit Severoatlantické alianci. Třetí část práce představuje období prvních tří let Chirakova prezidentství. Během něj došlo k oficiálnímu ustanovení EBOI, k francouzské nespokojenosti s jejím fungováním a posléze vzniku Evropské bezpečnostní a obranné politiky EU.

Před samotnou statí ještě považuji za dobré zhodnotit, jak se problematice věnují primární prameny a literatura. Primárními prameny, se kterými jsem nejčastěji ve své práci pracovala, jsou převážně závěrečné deklarace summitů a ministerských setkání Severoatlantické aliance nebo Evropské unie. Jsou volně přístupné na oficiálních internetových stránkách těchto organizací, stejně tak přepisy proslovů prezidenta Chiraka na portálu Elysejského paláce. Dokumenty, které se mi naopak získat nepodařilo, jsou francouzské zákony o vojenských programech. Ty jsem tak nemohla přímo citovat a při jejich popisování vycházím pouze ze sekundárních pramenů.

Literatury k tématu je dostatek, ale pouze cizojazyčné. I když samozřejmě existuje česká literatura o Francii v 90. letech, odborných publikací je minimálně a nepodařilo se mi najít žádnou, která by se zabývala stejnou problematikou, jako má práce. Proto jsem nejvíce pracovala s knihami a články francouzských a amerických autorů. Ve Spojených státech vzniká mnoho prací, které se zabývají evropskou obranou a bezpečností, často z perspektivy Severoatlantické aliance. Například z publikací Jolyona Howortha nebo Stanleyho Sloana jsem měla pocit, že se jim primárně nejedná o zhodnocení evropských bezpečnostních a obranných projektů, ale o určení, zda mohou ohrožit Severoatlantickou alianci, respektive dominantní postavení Spojených států v jejím rámci.

Zorientovat se v pracích francouzských autorů bylo složitější. Ve Francii vychází velké množství publikací, které se francouzskou bezpečnostní politikou v 90. letech zabývají. Velká část z nich jsou ale díla spíše žurnalistické povahy a nepovažovala jsem za vhodné využívat je při psaní této bakalářské práce. Proto jsem se soustředila pouze na publikace těch francouzských autorů, jejichž příspěvky pravidelně vycházejí v rámci sborníku Francouzského institutu mezinárodních vztahů. Těmi jsou například Frédéric Bozo nebo François Heisbourg. Francouzští autoři dobře zachycují změny bezpečnostní politiky země, američtí zase vývoj evropských ambic v rámci Severoatlantické aliance. Oba dva tábory se ale shodují, že neúspěch ESDI stál jako jeden z důvodů za francouzskou snahou o vytvoření Evropské bezpečnostní a obranné politiky.

1. Francouzská bezpečnostní politika na začátku 90. let

1.1. Francouzská ústava a formování bezpečnostní politiky

Před tím, než práce začne pojednávat o tom, jak francouzská bezpečnostní politika reagovala na změny strategického prostředí v 90. letech, je nutné krátce vysvětlit, jak francouzská bezpečnostní politika vzniká. Francouzská ústava V. republiky z roku 1958 dává při definování zahraniční a bezpečnostní politiky země dominantní postavení prezidentovi¹. V ústavě je zaneseno, že prezident působí nejen jako „garant národní nezávislosti“ a „teritoriální integrity“ (článek 5), ale také jej definuje jako nejvyššího velitele ozbrojených sil (článek 15). S pátým článkem ústavy úzce souvisí i článek 16, který prezidentovi umožňuje „vybrat si prostředků, aby naplnil svou roli ochránce v případě národní krize“. Ve článku 52 francouzské ústavy je zaneseno, že „prezident republiky má právo dojednat a ratifikovat mezinárodní smlouvy ve jménu země“. Francouzská ústava tak umožňuje hlavě státu zasahovat do definování a vykonávání její zahraniční a bezpečnostní politiky. Na druhou stranu je v ústavním textu zaneseno, že „za národní obranu je odpovědná vláda“ (článek 21) a že „vláda určuje a řídí zahraniční a bezpečnostní politiku země“. Dává ji také k dispozici ozbrojené složky (článek 20). Vzniká tak důležitá otázka, kdo z páru prezident a vláda má větší vliv na definování a vykonávání francouzské bezpečnostní politiky. Tato otázka se stává ještě složitější v případě kohabitace, čili soužití prezidenta a premiéra z opozičních parlamentních stran.

Ústavní dodatek z ledna 1959 ani výnos z června 1962, které měly pravomoci prezidenta a vlády v oblasti bezpečnostní a zahraniční politiky jasně definovat, se neprokázaly jako dostačující. Článek 7 z roku 1959 stanovuje, že bezpečnostní politika by měla být určována příslušným výborem ministerské rady, tzv. Výborem národní obrany (*Comité de*

---

¹ *Ústava Francouzské Republiky*, Paříž, 4. října 1958. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>.

Défense Nationale)². Jedná se v podstatě o ministerskou radu, které ovšem předsedá prezident. Ten také řídí její činnost. Oproti tomu Rada obrany (*Conseil de Défense*), kterou vede premiér, rozhoduje pouze o vykonávání a řízení francouzské bezpečnostní politiky. Na jednáních Rady obrany mimo premiéra zasedá také ministr zahraničních věcí, obrany, vnitra a financí, stejně tak hlavní velitel ozbrojených sil a velitelé pozemní, vzdušné a námořní armády. Zjednodušeně se dá říct, že Rada obrany je výkonným orgánem Výborem národní obrany, který národní bezpečnostní politiku určuje.

Z toho, co říká ústava, by se mohlo zdát, že premiérovo slovo má důležitou váhu při určování bezpečnostní politiky. Prezident musí žádat podpis premiéra pro schválení množství prezidentských aktů, které zasahují do pole mezinárodní a bezpečnostní politiky. Společná ministerská prohlášení přijatá na schůzkách Rady obrany jsou předkládána prezidentovi, v ústavě ale není stanoveno, nakolik jsou pro něj závazná. V období relevantním pro tuto práci se dvakrát opakovalo období kohabitace. V letech 1993-1995 zastával prezidentský úřad levicový prezident Mitterrand, zatímco většinu v národním shromáždění a post premiéra získala pravice. Od roku 1995 naopak sídlil v Elysejském paláci Jacques Chirac, který se po volbách do Národního shromáždění v roce 1997 musel vypořádávat s levicovým parlamentem. V obou kohabitačních obdobích byla role premiéra posílena, Édouard Balladour v letech 1993-1995 a také Lionel Jospin od roku 1997 často prosadili svou vizi politiky i přes odpor prezidenta³. Tamara Keating ve své knize *Constructing the Gaullist Consensus – a Cultural Perspective on French Policy toward the United States in NATO (1958-2000)* říká, že francouzský politický systém je typickým příkladem, kdy vznikají zásadní rozdíly mezi ústavním textem a jeho interpretací v rámci politické praxe⁴. Při zkoumání francouzské zahraniční a bezpečnostní politiky je tedy nutné zabývat se

---

² KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus – a Cultural Perspective on French Policy toward the United States in NATO (1958-2000)*. 1st ed. Hamburg: Nomos, 2004, s. 101.

³ DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003, s. 810-811.

⁴ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 107.

stanovisky obou, prezidenta i premiéra a jeho vlády. Často lze totiž jen velmi těžko odhadnout, čí názory převáží.

1.2. Vojenská doktrína a bezpečnostní politika v kontrastu strategických změn počátku 90. let

Konec studené války a zásadní změna mezinárodního systému měla hluboký dopad na francouzskou bezpečnostní politiku. Francie pochybovala, zda je schopna v tomto novém prostředí dosáhnout takového mezinárodního vlivu a prestiže, které jí v minulosti náležely. Jak ve své práci *From Independence to Cooperation: France, NATO and European Security* píše Anand Menon⁵, francouzské nároky na vojenskou nezávislost a na určitou roli ve světě vycházely ze skutečnosti, že Francie je jednou ze světových jaderných velmocí. Přesto strategická změna okolního systému a především zmizení jasně definované a silné hrozby pro západní Evropu snížilo význam strategie jaderného zastrašování. Hrozba přestala být předem známa, a tak si Francie nemohla být jista, zda její jaderné vybavení je pro případ konfliktu adekvátní⁶. Ještě přesvědčivější důkaz o klesající důležitosti jaderných zbraní Francii přinesla válka v Perském zálivu v létě 1991. Prezident Mitterrand jasně odmítl jejich využití v průběhu spojeneckého zásahu, a tím zcela popřel dosavadní francouzskou vojenskou strategii, která byla založena na jaderných zbraních a jejich použití během konfliktu⁷.

Válka v Zálivu přinesla Francii i jiné poznání. V průběhu třiceti let před zlomovým rokem 1989 Francie kladla primární důraz na jaderné ozbrojování, které výrazně předčilo sumy vojenského rozpočtu určené pro konvenční výzbroj. Když v létě 1991 Francie odmítla použití jaderných zbraní, musela se spolehnout na své konvenční síly. Počet důstojníků, kteří po ukončení konfliktu na arabském poloostrově v létě roku 1991

---

⁵ MENON, Anand. *From Independence to Cooperation: France, NATO and European Security*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 71, No. 1, (Jan., 1995), pp. 19-34.

⁶ Například francouzské jaderné střely Hadès byly schopné doletu pouze 480 km a jejich reálná použitelnost v případě konfliktu byla přinejmenším diskutabilní, jak v roce 1991 prokázala i válka v Zálivu, kde Francie odmítla použití jaderných zbraní.

⁷ Prezident Mitterrand dokonce zastával stejné stanovisko i pro případ, kdy by bylo proti spojencům použito chemických zbraní.

upozorňovali na nedostatek schopnosti projekce konvenčních sil a francouzského příspěvku aliančním spojencům, nebyl zanedbatelný⁸. Válka v Zálivu byla jasným důkazem pro francouzské politiky o nutnosti vojenských reforem. Francie totiž postupně začala postrádat takové vojenské postavení, které by odpovídalo jejím politickým ambicím.

Nejen vojenské, ale i politické postavení Francie zažilo na začátku devadesátých let propad. Francie během období studené války mohla velkou měrou politickou moc těžit ze své vojenské (jaderné) síly a vlastní jaderné doktríny. Po roce 1989 začal význam jaderných zbraní klesat, Francie se navíc musela smířit se sjednocením Německa a jeho znovunabytí plné suverenity. Anand Menon ve své práci dokonce mluví o strachu v řadách francouzských politiků během německého sjednocovacího procesu, desetibodový plán kancléře Kohla měl Paříž nejen šokovat, ale dokonce způsobit paniku mezi politiky⁹. Je ale nutné poznamenat, že se zřejmě více obávali převahy ze strany Německa na poli ekonomickém a politickém, méně pak už vojenském. Francouzské obavy z asertivního Německa vyústily v Paříži v přesvědčení o nutnosti prohlubování evropského integračního procesu. Tak jako na počátku evropského integračního procesu v 50. letech 20. století, i v tomto případě byla patrná francouzská snaha o pevné ukotvení Německa v západních strukturách. O potřebě více posílit Evropské společenství, a to i na poli bezpečnosti, dále Francii utvrzovala redukce počtu amerických sil v Evropě a stále se zhoršující situace na Balkánském poloostrově. Na rozdíl od ostatních evropských států si Francie odchod amerických vojsk z Evropy přála a dokázala jej interpretovat jako další důkaz o nezbytnosti posílení vlastní nezávislé evropské obrany¹⁰.

Ve Francii začaly stále častěji zaznívat hlasy požadující spolupráci evropských států při zajišťování bezpečnosti západní části evropského kontinentu. V zemi tak byla opět obnovena debata o možnosti sdílení francouzských armádních prostředků, a také stále se zvyšujících nákladů

---

⁸ EHRHART, Georg H. *France and NATO: Change by Rapprochement?* Hamburg: Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik, leden 2000, s. 11.

⁹ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 22.

¹⁰ KRAMER, Steven P. *Does France Still Count?* 1st ed. Washington: The Center for Strategic and International Studies, 1994, s. 37.

na zbrojení, s ostatními evropskými partnery. Francouzská možnost prosadit své požadavky přišla při vyjednávání Maastrichtské smlouvy. Jak říká Menon, na mezivládní konferenci ES 1990-91, Paříž tlačila na ostatní členy budoucí Evropské Unie, aby do textu smlouvy zahrnuli klausuli o společné obranné politice a s časovým odstupem o společné evropské obraně. Ministr obrany P. Chevènement se vyjádřil pozitivně o možnosti účasti francouzských vojsk na vojenské integraci na bilaterální evropské úrovni, prezident Mitterrand připustil, že Francie přemýšlí o sdílení svého jaderného arsenálu v rámci společné evropské obrany¹¹. Je však na uvážení, nakolik šlo Paříži o poskytnutí vlastních vojenských prostředků a nakolik o politická gesta a snahu zjistit názor ostatních členů ES na možnost budoucí společné evropské obranné politiky.

Jen krátce před začátkem summitu v Maastrichtu v prosinci 1991 představili zástupci Francie a Německa svůj záměr posílení bilaterální spolupráce vytvořením společného vojenského oddílu Eurocorps¹². Ten by tvořil základ pro budoucí evropské vojenské složky, jejichž členy by mohli být ostatní členové Západoevropské Unie (ZEU). Tento záměr stvrdili na francouzsko-německém summitu v La Rochelle v květnu 1992 německý kancléř Kohl a francouzský prezident Mitterrand. Jejich prohlášení vzbudilo podráždění ve Washingtonu, kde si vznik jednotek Eurocorps vysvětlovali jako snahu Francie o integraci sjednoceného Německa i do jiných vojenských struktur než těch, ve kterých mají dominantní postavení Spojené státy americké¹³. Je fakt, že Francii se velmi zamlouvala myšlenka operování německých jednotek pod velením Západoevropské unie. Nakonec však byla uzavřena bilaterální dohoda mezi velením Eurocorps a mezi SACEUR¹⁴, která umožňovala francouzským silám v období krize přejít pod operační velení NATO.

Již v říjnu 1992 zahájilo činnost nově vytvořené alianční velitelství v Evropě, tzv. Evropský sbor rychlého nasazení (Allied Command Europe

---

¹¹ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 23.

¹² V deklaraci z Toulouse z května 1999 se zástupci Francie a Německa shodli na transformaci jednotek Eurocorps na Evropský reakční sbor (European Reaction Corps), který se měl stát hlavní evropskou složkou jednotek CJTFs.

¹³ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 18.

¹⁴ SACEUR – Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě (Supreme Allied Commander Europe).

Rapid Reaction Corps – ARRC) se sídlem v německém Bielefeldu. Od ledna 1993 pak začala výstavba Evropských sborů, které však neměly podléhat pouze Hlavnímu veliteli aliančních vojsk v Evropě, ale mohly být v případě potřeby předány jak ZEU, tak vyčleněny pro akce OSN nebo KBSE¹⁵. První eurocorps vznikl z francouzských, německých, belgických, španělských a lucemburských jednotek. Francie podřídila sboru svou 1. tankovou divizi, Německo 10. tankovou divizi, obě země pak svou společnou motorizovanou brigádu. Ostatní země pak přispěly převážně jednou motorizovanou brigádou. Eurocorps se tak podle pozorovatelů stal důležitou evropskou silou, protože byl nejmoderněji vybaveným čistě evropským vojenským svazkem¹⁶. Vznik Eurocorps představoval krok Francie směrem k Severoatlantické alianci, protože země nevyloučila možnost podřízení svých jednotek velení aliance.

Již v prosinci 1991 podepsalo dvanáct členů Evropského ekonomického společenství Maastrichtskou smlouvu, ustavující dokument Evropské Unie¹⁷. Důsledkem tvrdé lekce, kterou si Francie ale i některé ostatní západoevropské státy odnesly z konfliktů začátku 90. let, byl do smlouvy zanesen požadavek na vytvoření Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Smlouva o EU vyjádřila zájem prohlubovat spolupráci se ZEU, aniž by tím byly ohroženy vztahy členských zemí k NATO¹⁸. Unie dále požádala ZEU, kterou označila za nedílnou součást EU, aby vypracovávala a prováděla rozhodnutí a akce Evropské unie mající dopad na obranu¹⁹. Maastrichtská smlouva, která byla prvním krokem k Ekonomické a měnové unii (EMU), omezila jejich vůli intenzivněji vyjednávat o evropské obraně. Rozpočty evropských států musely naplnit náročná kritéria před ustanovením EMU a tak nechtěli obětovat vysoké částky na zakládání evropské obrany, obzvláště když většina z nich vnímala jejím garantem jediné NATO²⁰.

---

¹⁵ FIDLER, Jiří; MAREŠ, Petr. *Dějiny NATO*. Praha: Paseka, 1997, s. 196.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ *Traité sur l'Union Européenne*, Journal officiel N°C 191, 29. července 1992 (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/fr/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>.

¹⁸ *Traité sur l'UE...*, article J. 4.

¹⁹ Ibid.

²⁰ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 47.

I přes iniciativy Paříže na posilování spolupráce mezi státy západní Evropy, gaullistická tradice zůstávala důležitým prvkem její bezpečnostní koncepce. Francouzská rétorika o nutnosti posilování evropské spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany, ale třeba i vznik evropských spojeneckých jednotek, tak stály po boku klasické, národně orientované bezpečnostní politiky, která mimo jiné podtrhovala nutnost vojenské nezávislosti Francie. Druhou naznačenou koncepci preferovala nejen většina politiků v Národním shromáždění, ale i prezident Mitterrand. Anand Menon ve své práci tvrdí, že „Francie se prokázala být neochotna udělat zásadní kroky pro posilování evropské spolupráce a omezila se na pouhá politická gesta...a přesto, že se prezident vyjádřil o možnosti sdílení francouzského jaderného arsenálu více evropskými státy, byla stále zdůrazňována jeho národní role a význam pro národní nezávislost“²¹.

Francouzský přístup k evropské bezpečnostní politice a s ním těžko slučitelné prvky francouzské vojenské doktríny, a také silně odmítavý postoj vůči reformním snahám v rámci Severoatlantické aliance, stále více zneklidňovaly evropské partnery Francie. Ti se domnívali, že Francii jde buď o získání politického kapitálu, nebo o dosažení odchodu amerických vojenských jednotek z Evropy, aniž by však Francie poskytla jasně definované návrhy na nové uspořádání evropské bezpečnosti. Tento fakt značně přispěl k neochotě západoevropských států, ale i Spojených států amerických, utvářet evropský bezpečnostní systém podle francouzských představ. Jak se shodují dva američtí autoři Steven Kramer a Jolyon Howorth, Spojené státy americké nebyly proti ustanovení evropské bezpečnostní entity, která by byla součástí transatlantického partnerství a mohla by případně umožnit vyšší nasazování amerických vojsk v jiných částech světa, politikové ve Washingtonu silně nedůvěřovali francouzským úmyslům²². Díky nedůvěře mezi Washingtonem a Paříží, ale i zhoršeným vztahům s evropskými partnery, byla debata o evropské bezpečnostní politice načas utlumena, myšlenky politiků se ubíraly k reformě NATO.

---

²¹ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 23.

²² KRAMER, Steven P. *Does France...*, s. 40; nebo HOWORTH, Jolyon. *Security and Defence policy in the European Union*. 1st ed. New York: Palgrave, 2007, s. 156.

Tam měly členské státy šanci provést reformy v těch oblastech organizace, ze kterých Francie vystoupila.

1.3. Francie a NATO na začátku 90. let

Na začátku 90. let, během období politických zvrátů, začala Francie hodnotit svůj postoj k Severoatlantické alianci. Také NATO muselo reagovat na nové mezinárodní prostředí a Francie si postupně začala uvědomovat, že mnohé prvky klasického pojetí bezpečnostní politiky zemi znemožňují se aktivně účastnit některých důležitých procesů, které se v souvislosti se změnami v rámci NATO odehrávaly.

Jak ve své práci *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí* píše Zdeněk Kříž, vnitřní rozklad socialistických systémů, obnovení suverenity pobaltských států, sjednocení Německa, podpis smlouvy o snížení konvenčních ozbrojených sil v Evropě (S-KOS), rozpuštění Varšavské smlouvy, eskalace napětí v prostoru bývalé Jugoslávie a další události výrazně změnily mezinárodní bezpečnostní prostředí, v němž Severoatlantická aliance působila. Zásadní změna mezinárodního bezpečnostního prostředí si vynutila změnu strategické koncepce aliance²³.

V listopadu roku 1991 schválili nejvyšší představitelé vlád členských zemí v Římě novou strategickou koncepci NATO zaměřenou na velmi široké pojetí bezpečnosti a na udržování schopnosti použít v případě ohrožení mechanismy kolektivní obrany²⁴. Oproti zvyklostem z období studené války se nová strategická koncepce NATO stala dokumentem veřejným. Druhá změna se týkala schvalovací procedury nových strategických koncepcí a byla velmi důležitá pro Francii. Před rokem 1989 byly vojenské strategie schvalovány v rámci Vojenského výboru NATO, strategickou koncepcí z roku 1991 přijala Rada NATO, které byla Francie členem a mohla se tak podílet na zpracování nového dokumentu. Vzhledem k absentování v integrovaných ozbrojených složkách NATO ale

---

²³ KŘÍŽ, Zdeněk. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 22.

²⁴ *The Alliance New Strategic Concept*, Meeting of the of the North Atlantic Council, Řím, 8. listopadu 1991. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911107a.htm>.

francouzské slovo nemohlo mít tak velkou váhu, což se během reformního procesu aliance několikrát potvrdilo. Nová koncepce NATO usilovala o integraci politických a vojenských prvků bezpečnostní politiky a o rozvíjení spolupráce s novými partnery, především východoevropskými státy. Na rozdíl od dob studené války rozšířila aliance chápání bezpečnosti o ekonomický, sociální a ekologický rozměr.

Bezpečnostní politika NATO počátkem 90. let spočívala na třech vzájemně propojených prvcích: dialogu, spolupráci a udržování kolektivní obranyschopnosti. Aliance začala přikládat velký význam předcházení konfliktů. Strategická koncepce NATO tak naznačila, že mnohem větší roli než v minulosti budou hrát nástroje preventivní diplomacie. NATO se nadále přihlásilo k rozvoji procesu kontroly zbrojení a odzbrojení. Nový důraz na krizový management poskytl prostor pro uplatnění francouzsko-německého sboru pro potřeby aliance. Provádění vojenských operací krizového managementu prostřednictvím NATO, tedy vojenské operace mimo článek 5 Washingtonské smlouvy, ale nebylo v koncepci vnímáno jako klíčová náplň reformované Severoatlantické aliance a nebyly stanoveny přesnější směrnice pro jejich provádění²⁵.

Svoje hlavní úkoly v novém mezinárodním prostředí na začátku 90. let definovalo NATO následujícím způsobem: 1. vytvářet prostor pro budování stabilního bezpečnostního prostředí v Evropě založeného na principech demokracie a mírového řešení problémů, 2. sloužit jako transatlantické fórum pro konzultaci bezpečnostních problémů, 3. odvrátit nebezpečí v případě agrese vůči členským státům a konečně zachovávat strategickou rovnováhu v Evropě²⁶. Z takto definovaných úkolů Severoatlantické aliance vyplývá, že tradiční role NATO jako organizace kolektivní obrany byla rozšířena o částečné plnění i funkcí politických. Francie, členská země Severoatlantické aliance, i když ne jejich integrovaných vojenských složek, na tyto změny v rámci aliance reagovala většinou negativně. Politikové v Paříži si navíc dobře uvědomovali, že

---

²⁵ KŘÍŽ, Zdeněk. *Adaptace Severoatlantické aliance...*, s. 24.

²⁶ FIDLER, Jiří; MAREŠ, Petr. *Dějiny NATO...*, s. 213-214.

vzhledem k francouzské absenci v některých důležitých orgánech aliance, nebudou dostatečně schopni její vývoj ovlivňovat.

I když byla Francie částečně ochotna pozměnit některé z gaullistických prvků své vojenské doktríny, stále nedůvěřovala americkým úmyslům a silně nesouhlasila s možností reformovat NATO do podoby instituce, která by mohla zaujímat i politické postoje. Právě na summitu v Římě v listopadu 1991 dal svou silnou nespokojenost najevo prezident Mitterrand. Zásadně nesouhlasil s tím, že by NATO mělo získat v novém strategickém prostředí po pádu Berlínské zdi také politickou roli, například během navazování vztahů se státy bývalého východního bloku. Prezident Mitterrand byl i velkým odpůrcem rozšiřování aliance o bývalé satelity Sovětského svazu, které ovšem po znovunabytí suverenity upřímně doufaly v možnost přijetí do Severoatlantické aliance.

Vývoj v Severoatlantické alianci způsobil důležitou změnu ve francouzském chápání bezpečnostní politiky. Například na setkání ministrů obrany v Bruselu v červnu 1991, kterého se Francie pochopitelně neúčastnila, se diskutovalo o možnosti vzniku sboru sil rychlého nasazení (Rapid Reaction Forces) a možnosti rozsáhlé reorganizace velitelských struktur²⁷. To, že Paříž neměla možnost zasahovat do diskuzí v rámci aliance, které se týkaly jejího budoucího fungování a působení, vyplývalo z její absence ve vojenském plánovacím výboru NATO. Neschopnost ovlivňovat vývoj v alianci činila některé francouzské politiky velmi nespokojené s postavením Francie v rámci aliance. I když se zdá, že po skončení studené války měla Francie možnost přehodnotit svou bezpečnostní politiku, francouzští politici se velmi pevně drželi jejich klasických gaullistických zásad. Francouzská rétorika o evropské obraně zhoršila vztahy mezi evropskými partnery, ti se tak raději zaměřili na možnost provedení reform v těch oblastech NATO, kde Francie díky své politice vojenské nezávislosti absentovala. Koncepce národní nezávislosti tak na začátku 90. let Francii stále více uvrhovala do izolace. Neschopna ovlivňovat vývoj evropské bezpečnostní architektury v rámci NATO a současné prosazování vlastní evropské bezpečnostní politiky v přímém

---

²⁷ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus ...*, s. 46.

rozporu s prvky francouzské bezpečnostní koncepce, Francie po skončení studené války ztrácela svou bývalou vojenskou velikost a vliv.

1.4. Počátek změn

Od roku 1992, ve stejném roce jako byly založeny složky Eurocorps, byly ve francouzské bezpečnostní politice patrné počátky změny přístupu k Severoatlantické alianci. Francie se postupně začala k alianci znovu přibližovat, dobře si uvědomovala, že se jinak nebude moct účastnit jejího reformního procesu. Obzvláště ministr obrany Pierre Joxe usiloval o to, aby Francie zaujala pragmatičtější postoj vůči NATO. O několik měsíců později, na semináři v Paříži věnovanému debatě o změnách strategického prostředí, Joxe prohlásil, že Francie se musí intenzivněji účastnit politicko-vojenských diskuzí v rámci NATO. Navrhl, aby země zaujala podobný status jako Španělsko, a sice limitované účasti v integrovaných vojenských složkách a tak získala možnost zasahovat do diskuzí o reformě aliance²⁸. Na rozdíl od prezidenta Mitterranda se Joxe nebál představy NATO jako instituce s určitou politickou mocí. Navíc trval na tom, aby Francie byla plnohodnotným členem těch organizací, které mají důležité rozhodovací pravomoci, obzvláště v oblasti bezpečnosti.

Tento částečný posun ve vztahu k NATO se například odrazil v krocích, které Francie udělala během zakládání jednotek Eurocorps. Německá tvrzení, že zformování jednotek Eurocorps přiblíží Francii blíže NATO, se potvrdila jako správná. V roce 1993 podepsala Francie dohodu, ve které je zaneseno, že v případě krize jednotky Eurocorps budou pod vojenským velením NATO, což byl ze strany Francie dosud nevídaný ústupek²⁹.

Změna v postoji k NATO nebyla ve francouzské bezpečnostní politice na začátku 90. let jediná. Ministr obrany Joxe se snažil nastínit nové možnosti bezpečnostních hrozeb po skončení studené války a také se pokusit definovat, jak by na ně Francie měla reagovat. Za jednu z priorit považoval zvýšení flexibility francouzských vojenských sil, zaměření se na

---

²⁸ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 26.

²⁹ Předchozí podepsaná dohoda z let 1966-67 definovala pro Francii možnost volby, zda se v případě krize budou její ozbrojené složky podílet na řešení konfliktu.

konvenční projekci sil a také částečné snížení nákladů na jaderné ozbrojování. V dubnu 1992 schválila vláda ukončení jaderného testování v Tichém oceánu. I když dosavadní francouzská vojenská doktrína byla založena na jaderné síle, poprvé od 60. let byla částka v zákoně o vojenském programu (Loi de programmation militaire 1992-1994) určená na jaderné zbraně nižší než v předchozím období³⁰. I to byl pro Francii důvod k přehodnocování bezpečnostní politiky.

Dalším faktorem, proč francouzská vláda začala s postupnými změnami v bezpečnostní politice a reformami v armádě, byla lekce, kterou si francouzská armáda odnesla z války v Perském zálivu v roce 1991. Zklamání z francouzského působení v operaci Pouštní bouře přesně zapadalo do diskuzí vedených v Paříži o nutnosti provedení změn ve vojenské doktríně země. Boje potvrdily značné francouzské těžkosti se strategií konvenční projekce síly. I když Francie měla v roce 1991 k dispozici 300 000 profesionálních vojáků, francouzské síly tvořily pouhých 3% z celkového počtu aliančních vojáků v zálivu. Ani svým technologickým vybavením nemohla Francie příliš přispět, její stroje měly velké nesnáze s pouštním terénem³¹. I proto byla v zákoně o vojenském programu kladena zvýšená pozornost na rozvoj a zdokonalování pozorovacích systémů a vojenských inteligenčních technologií. Přikládání většího důrazu i na jiné vojenské prostředky než jaderné zbraně také potvrzovalo mírný odklon od klasické francouzské bezpečnostní doktríny.

I když socialistické vlády v období druhého prezidentského mandátu prezidenta Mitterranda započaly přehodnocovat axiomy francouzské vojenské doktríny, která od začátku 70. let nedoznala změn, vývoj nové koncepce byl pomalý a nejistý. Politikům se složitě vysvětlovalo, proč Francie přehodnocuje vztah k NATO, proč je země ochotna spojit část svých sil s ostatními evropskými partnery a zda tak není ohrožena její nezávislost. Od konce roku 1992 pozice socialistů slábla, což se potvrdilo v březnových legislativních volbách následujícího roku. Pravicová koalice získala drtivé vítězství a další vývoj francouzské bezpečnostní politiky se

---

³⁰ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 27.

³¹ RYNNING, Sten. *French Military Doctrine in the 1990's*. Copenhagen: Copenhagen Peace Research Institute, Working papers 29/2001, s. 7.

tak ocitl v rukou pravice. Její pozice ale nebyla ideální, až do voleb v květnu 1995 nastalo období koexistence, v tomto případě soužití levicového prezidenta Mitterranda a pravicového premiéra Édouarda Balladura.

2. Období vlády premiéra Balladura a Bílá kniha 1994

Nová vláda premiéra Édouarda Balladura zaujala k francouzskému přiblížování k Severoatlantické alianci na rozdíl od svých socialistických předchůdců mnohem aktivnější postoj. Již brzy po inauguraci začaly přípravy nové vojenské doktríny, která měla lépe vystihovat potřeby pro zajištění francouzské bezpečnosti, jimiž rozhodně neměla být vyloučena možnost užší spolupráce mezi Francií a NATO. Balladurova vláda si již uvědomovala nutnost změn bezpečnostní politiky a vojenské doktríny, její úsilí ale často omezoval prezident Mitterrand.

2.1. Nová francouzská vojenská doktrína – Bílá kniha 1994

Bílá kniha³² (*Livre Blanc sur la défense*) z roku 1994, představovala první písemné přehodnocení francouzské vojenské doktríny od roku 1972, kdy vznikla doktrína známá pod jménem Michel Debré Doctrine. Vojenský dokument ze 70. let zachycoval principy bezpečnostní politiky, tak jak si ji představoval předchůdce prezidenta Pompidoua, za jehož volebního mandátu byla doktrína formulována, generál Charles de Gaulle. Na začátku 90. let, ve zcela jiném strategickém prostředí, již tato doktrína nebyla odpovídající francouzským potřebám³³.

Nová vláda považovala za jeden z centrálních prvků nového bezpečnostně-politického smýšlení prohlubování evropské spolupráce.

---

³² *Livre Blanc sur la défense 1994*. Paříž, La Documentation Française, 1994. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/944048700/index.shtml>.

³³ BALLADUR, Édouard. *Préface du Livre Blanc sur la défense, le mot du Premier Ministre*. V *Livre Blanc sur la défense 1994*. Paříž, La Documentation Française, 1994. Také druhá kapitola Bílé knihy potvrzuje Balladurova slova z předmluvy: Les modifications du contexte international et les perspectives stratégiques accompagnant la fin de la guerre Froede appellent une adaptation de la politique de défense de la France, comme celle de ses partenaires européens de l'Union Européenne et de l'Alliance Atlantique. (*Livre Blanc sur la défense...*, s. 23.)

Ministr obrany François Léotard v předmluvě k Bílé knize jasně vyjádřil tento postoj francouzské vlády. Říká, že Francie je připravena ujmout se vedoucí role v evropském integračním procesu, jehož výsledkem by měla být společně zajištěna bezpečnost a obrana Evropy³⁴.

Bílá kniha 1994 se kriticky zabývala tradičními prvky bezpečnostní politiky. Zejména přehodnotila tradiční francouzské lpění na nezávislosti bezpečnostní politiky, které ovšem dlouhodobě zabraňovalo prohlubování spolupráce mezi Francií a jejími partnery, především v Severoatlantické alianci. To se na začátku 90. let projevilo jako vlečná slabina francouzské bezpečnostní a obranné politiky, protože země ztratila možnost výrazněji ovlivňovat světové bezpečnostní dění, například reformní proces v rámci Severoatlantické aliance³⁵. Proto Bílá kniha výraz nezávislost nahradila termínem strategická autonomie, který ponechával více prostoru možnosti prohloubit francouzskou účast v aliancích³⁶.

Bílá kniha se nadále pokoušela definovat možné hrozby, jakým by mohla Francie v průběhu 90. let čelit. Autoři došli k závěru, že bezpečnost Francie hluboce záleží na stabilitě v Evropě. Smířlivý směr vůči evropským partnerům potvrzoval i jiný fakt. Bílá kniha obsahovala část, která mluvila o postupném splývání vitálních zájmů Francie a jejích evropských partnerů natolik, že v budoucnu nemohla být vyloučena jejich úplná shoda³⁷. Moc Francie na mezinárodním poli, která nebyla na začátku 90. let velká, měla být zlepšována zvyšováním francouzské aktivity v mezinárodních organizacích, především v Evropské Unii, Severoatlantické alianci, Organizaci spojených národů a v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)³⁸.

Na rozdíl od předchozích vlád, které se povětšinou spokojily pouze s rétorikou o prohlubování evropské integrace v oblasti bezpečnosti,

---

³⁴ Au centre de mes préoccupations, il y a d'abord l'Europe...Ma conviction est que la France se doit d'être exemplaire...Mais la France dans l'Europe. Le projet européen n'aboutira quo si elle y contribue activement, en assumant un rôle de premier plane à les sacrifices qu'il implique. Non plus en jouant un Etat contre un autre, mais en réussissant une mutualisation de la puissance, au service de la défense de l'Europe. (LÉOTARD, François. *Préface du Livre Blanc*, 1994.)

³⁵ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 23.

³⁶ *Livre Blanc sur la Défense...*, s. 77-79.

³⁷ L'interdépendence de nos intérêts avec ceux de nos principaux partenaires ne cesse de grandir. (*Livre Blanc sur la Défense...*, s. 23).

³⁸ *Livre Blanc sur la Défense...*, s. 23.

Balladurova vláda a zvláště ministr obrany François Léotard ji označili jako jednu z priorit, jak také požadovala Bílá kniha. Vedle již existující formace Eurocorps, vznikaly v Paříži další návrhy na posilování spolupráce v rámci Evropy, například ustanovení francouzsko-německé zbrojní agentury. Jedním z důvodů, proč se François Léotard snažil o prohlubování evropské spolupráce na poli bezpečnosti, byla i snaha o snížení nákladů na zbrojení. Francie se měla zbavit části finančního břemene výdajů na zbrojení. Navrhl proto spuštění nového evropského zbrojního projektu³⁹. Ten měl, jak zaznělo v zákoně o vojenském programu, snížit francouzské finanční výdaje na výzkum a vývoj a zároveň posílit spolupráci mezi evropskými partnery. Další pařížskou iniciativou byla nabídka poskytnutí francouzských jaderných zbraní na zajištění bezpečnosti Německa. Francouzští politici tak chtěli prokázat, že úmysly o sdílení francouzských jaderných zbraní mezi evropskými partnery jsou tentokrát myšleny zcela vážně, stejně tak plán prohlubování evropské bezpečnostní spolupráce⁴⁰.

Nový premiér Balladur i ministr obrany François Léotard se vyjadřovali pozitivně o novém vztahu Francie k NATO, byla naznačena možnost dalšího přiblížení Francie k Severoatlantické alianci. Několik týdnů před tím, než byl Alain Juppé jmenován do funkce ministra zahraničí, silně kritizoval předchozí socialistickou vládu za její postoj vůči NATO. Vytýkal jim lpění na gaullistických zásadách bezpečnostní politiky, které se ovšem na začátku 90. let staly zaostalými. Juppé trval ještě více než jeho socialistický předchůdce Joxe na tom, že Francie nesmí stát stranou NATO, které se připravovalo na reformy. V rozhovoru pro *Le Monde* z října 1993 Juppé uvedl, že NATO je připraveno na reformní proces a Francie je pouhým divákem. Snaží se o zpomalení tohoto procesu, přitom ho není schopna jakkoliv ovlivňovat⁴¹. S jeho názory ministr obrany Léotard souhlasil, i on zkritizoval dogmatický postoj ke gaullistické bezpečnostní tradici zaujímaný předchozí socialistickou vládou. Tento jasný odklon od politiky předchozí vlády prokázalo i povolení francouzskému ministru obrany účastnit se schůzek ministrů obrany

---

³⁹ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 28.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*, s. 29.

členských států NATO a armádnímu velení schůzek vojenského výboru NATO, které až do teď Francie víceméně ignorovala.

I přes změny ve vztahu Francie k NATO některé požadavky Francie zůstávaly neměnné. Paříž stále trvala na tom, aby NATO reflektovalo snahu evropských států, tedy především Francie, o možnost nezávislého rozhodování evropských partnerů při řešeních bezpečnostních otázek týkajících se Evropy a těch teritorií, o které neprojeví zájem Spojené státy americké. Představy Francie o nové podobě Severoatlantické aliance byly následující: urychlené stažení amerických vojenských sil z evropského kontinentu, které by napomohlo zvýšení rovnováhy mezi Evropany a Američany v rámci aliance, dále Francouzi trvali na jasném určení jejího poslání a organizace. V rámci reformy měla Francie, společně s Německem a ostatními členy Západoevropské Unie a Evropského společenství, získat jasně definované postavení, které by Evropanům umožnilo větší účast na akcích NATO a to i na jejich velení⁴². Změna ve vojenských prioritách Francie, kterou předznamenal zákon o vojenském plánování 1992-1994 a Bílá kniha, se tak odrazila i do vztahu k alianci. Předchozí socialistická vláda chtěla vidět, jak se NATO bude reformovat a pak se k němu buď přidat, nebo si i nadále udržovat odstup. Oproti tomu vláda premiéra Balladura trvala na tom, aby byla Francie reformního procesu přímo účastna a mohla se tak pokoušet o jeho ovlivňování⁴³.

2.2. Francie a Organizace spojených národů

Francie našla i další důvod, proč přehodnotit svůj vztah k Severoatlantické alianci. Vyplýval z její účasti v další mezinárodní instituci – Organizaci spojených národů. I když se mohlo zdát, že francouzské působení ve vojenských misích OSN nebylo ovlivňováno jejím vztahem k Severoatlantické alianci, v průběhu 90. let se situace změnila a NATO se stalo důležitým partnerem OSN. Francie si vždy velmi vážila svého členství v Radě bezpečnosti OSN (RB OSN). Jednak zemi

---

⁴² KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 46.

⁴³ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 10 -11.

utvrzoval o jejím výjimečném postavení na mezinárodním poli, navíc statut velmoci mající právo veta umožnil Francii snadněji prosazovat své zájmy do mezinárodní politiky. Právě prostřednictvím RB OSN, jakožto multilaterálního rámce řešení mezinárodních otázek, se Francie pokoušela ovlivňovat chování Spojených států. Ty se, k velké nevoli v Paříži, často uchýlovaly k unilaterálním akcím⁴⁴.

Už předchozí socialistická vláda kladla důraz na to, aby se Francie aktivně účastnila mezinárodních mírových akcí. Od začátku 90. let zvyšovala Francie svou účast v operacích pod záštitou organizace. Od roku 1990, kdy se mírových akcí OSN účastnilo 545 francouzských vojáků, narostl tento počet na 7,520 v roce 1994⁴⁵. Poté, co role jaderných zbraní začala být postupně omezována a naopak se při řešení regionálních konfliktů prosazovala strategie projekce síly, ve které Francie nijak nevynikala, spíše naopak, začala se země obávat o svoje postavení v OSN. Bála se možného přijetí Německa do Rady bezpečnosti OSN. V červnu 1992 na setkání Severoatlantické rady v Oslo bylo rozhodnuto o tom, že NATO může poskytovat své jednotky pro potřeby mírových akcí OSN a OBSE. Francii tak měla o jeden závažný důvod více, proč participovat v organizaci, která bude také rozhodovat o rozmisťování sil.

Od dubna 1993 Paříž plně propagovala svůj zájem na plné účasti ve vojenském výboru NATO, ve kterém se diskuze o mírových misích rozhodovala. Francouzská snaha o přiblížení k vojenským výborům NATO byla potvrzena během krize v bývalé Jugoslávii. Především zásluhou Francie a jejímu trvání na řešení situace se krize na Balkánském poloostrově stala předmětem jednání na summitu NATO v Bruselu v lednu 1994. V září 1994 bylo ze strany NATO dovoleno francouzskému ministru obrany zúčastnit se neformálního setkání ministrů obrany členských zemí na setkání ve španělské Seville, které se konalo na konci měsíce.

---

⁴⁴ Ibid., s. 11.

⁴⁵ MENON, Anand. *From Independence...*, s. 30. Poznámka: Autor Sten Rynning ve své práci *French Military Doctrine in the 1990's* uvádí, že v roce 1994 působilo v silách mírových vojsk Organizace Spojených národů dokonce 9,775 francouzských vojáků.

2.3. Prezident Mitterrand – zastánce gaullistického přístupu

I když se pravicová vláda premiéra Balladura snažila prosadit nový kurz v bezpečnostní politice, socialistický prezident Mitterrand mu byl nakloněn mnohem méně. Rozdílnost názorů mezi vládou a prezidentem na otázku, kam až by se Francie měla k NATO přiblížit, se jasně projevila během a v závěru summitu NATO v Bruselu v lednu 1994. Zástupci členských států v Belgii vyjádřili v závěrečné deklaraci souhlas s konceptem na vytvoření Vševojskového spojeneckého úkolového seskupení (Combined Joint Task Forces – CJTFs), stejně tak s kroky, které měly vést k vytvoření Evropské bezpečnostní a obranné identity (EBOI)⁴⁶. Ta měla Evropanům umožnit převzít větší zodpovědnost za jejich společnou bezpečnost a obranu, čehož se Francie v rámci reformního procesu aliance dožadovala⁴⁷.

Balladurova vláda nahlížela na závěrečnou deklaraci jako na svůj úspěch – Spojené státy americké částečně ustoupily francouzským požadavkům na zvýšení samostatnosti Evropy při zajišťování její vlastní bezpečnosti. Francouzští ministři vyjádřili spokojenost se vznikem CJTFs a souhlasem Spojených států amerických na možnost vzniku Evropské bezpečnostní a obranné identity v rámci NATO. Připustili, že případné další přibližování Francie k alianci je možné, ale bylo podmíněno větší adaptabilitou NATO k evropským (resp. francouzským) požadavkům na větší nezávislost Evropanů při řešení bezpečnostních otázek v NATO⁴⁸. V rozhovoru pro *Les Echos* v lednu 1994 ministr obrany François Léotard uvedl, že souhlasí s americkým návrhem na podobu CJTFs. Tento výrok později částečně poupravil premiér Balladur s tím, že Francie stále trvá na možnosti zcela nezávislého jednání Evropanů mimo rámec

---

⁴⁶ *Declaration of the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council* (The Brussels Summit Declaration), Brusel, 11. ledna 1994. (cit. 2009-01-05). Dostupný z www.nato.int/docu/basic/txt/b940111a.htm.

⁴⁷ We give our full support to the development of a European Security and Defence Identity which, ..., in the longer term perspective of a common defence policy within the European Union, might in time lead to a common defence compatible with that of the Atlantic Alliance. The emergence of a European Security and Defence Identity will strengthen the European pillar of the Alliance while reinforcing the transatlantic link and will enable European Allies to take greater responsibility for their common security and defence. (*The Brussels Summit Declaration...*, odstavec 4.)

⁴⁸ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 21.

Severoatlantické aliance⁴⁹. Přesto fakt, že Francouzi souhlasili s přijetím schématu NATO, kde Severoatlantická rada stále měla pravomoc rozhodování o tom, zda ZEU bude moct využívat prostředků NATO, představoval velkou změnu v přístupu Paříže k NATO⁵⁰.

Prezident Mitterrand naopak vyjádřil svou velkou nespokojenost s francouzským přibližováním k Severoatlantické alianci, neskrýval rozhořčení z výsledků bruselského summitu. Nově připravované CJTFs podle něj postrádaly dostatek autonomie v rámci NATO. Nesouhlasil s vládou, že bezpečnostní zájmy Evropanů se shodují a stále trval na gaullistickém principu dodržování francouzské nezávislosti v bezpečnostních a vojenských aliancích⁵¹. To, že by země mohla své jaderné zbraně sdílet s ostatními evropskými partnery, byla pro Mitterranda neakceptovatelná představa. Mitterrand se projevil jako pevný stoupenec gaullistického pojetí bezpečnostní politiky, a tak další vývoj ve vztazích mezi Francií a Severoatlantickou aliancí se mohl odehrávat až po prezidentských volbách v květnu 1995, které vyhrál Jacques Chirac.

3. Jacques Chirac a rozhodující roky evropské obrany

Poté, co prezident Jacques Chirac nastoupil v květnu 1995 do prezidentského úřadu, změny připravované předchozími vládami se mohly začít uskutečňovat. Postupné zlepšování vztahu Francie k Severoatlantické alianci získalo nový silný impuls. Zvláště v souvislosti s vývojem událostí v Bosně a Hercegovině se francouzský vztah k NATO začal velmi rychle vyvíjet. V prosinci 1995 bylo na půdě Severoatlantické rady rozhodnuto o nasazení 60, 000 vojáků sil IFOR (*implementation forces*), kteří měli nahradit síly UNPROFOR a francouzsko-britské složky. Ty nedokázaly situaci v Bosně a Hercegovině výrazněji ovlivnit⁵². Operace sil NATO a francouzsko-německo-nizozemských vojenských

---

⁴⁹ SLOAN, Stanley. *Transatlantic relations in the wake of Brussels summit*. NATO Review, 42:2, duben 1994, s. 4.

⁵⁰ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 22.

⁵¹ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 51.

⁵² CORNISH, Paul. *European Security: The End of Architectue and the New NATO*. International Affairs (royal Institute of International Affairs 1944-), vol. 72, no. 4, říjen 1996, s. 756.

složek vedla k ukončení bojů, 14. prosince 1995 byly v Paříži podepsány Daytonské dohody⁵³.

Výsledek bosenské války měl důležitý vliv na další vývoj francouzského vztahu k alianci. Hervé de Charette, nový francouzský ministr zahraničních věcí, se po podpisu příměří vyjádřil, že Francie má zájem budovat konstruktivnější a otevřenější vztah k Severoatlantické alianci⁵⁴. Francie se chtěla znovu stát členem Vojenského výboru NATO a účastnit se také všech ministerských setkání, kromě schůzek Obranné plánovací komise a Nukleární plánovací skupiny⁵⁵. Francie by ale i nadále zůstala mimo vojenské struktury aliance. Ve Francii pozitivně vnímali fakt, že společná akce čistě evropských sil a složek NATO byla úspěšná a následně i fakt, že zájmy evropských a aliančních sil se shodovaly. Svědčí o tom i to, že ve složkách IFOR působilo 8,500 francouzských příslušníků vojenského personálu⁵⁶. Francouzské síly se tak aktivně podílely na operaci Severoatlantické aliance, což také představovalo posun od klasického gaullistického pojetí nezávislosti francouzských sil na vojenských aliancích. Prezident Chirac se projevil jako zastánce pragmatičtějšího přístupu k Severoatlantické alianci. Dokonce vyjádřil možnost francouzského návratu do všech integrovaných struktur Severoatlantické aliance, ale to pouze v případě, že by se reforma NATO a vznik autonomní evropské síly podle francouzských představ staly realitou⁵⁷.

Příchod prezidenta Chiraka do Elysejského paláce také předznamenal důležitý posun ve vývoji nezávislé evropské síly. Zatímco prezident Mitterrand zastával strategii budování autonomní evropské bezpečnostní o obranné identity mimo rámec Severoatlantické aliance a preferoval využití Západoevropské unie, jeho následovník tento přístup v roce 1995 změnil. Prezident Chirac si velmi dobře uvědomoval neschopnost Evropy adekvátně jednat během konfliktu v bývalé Jugoslávii, postupné snižování

---

⁵³ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 52.

⁵⁴ CORNISH, Paul. *European Security: The End of Architectue...*, s. 756.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Viz web francouzského ministerstva obrany na www.defense.gouv.fr/ema/forces/operations/ex-yougoslavie/sfor.index.htm.

(cit. 2008-04-28)

⁵⁷ CORNISH, Paul. *European Security: The End of Architectue...*, s. 756.

výdajů na zbrojení evropských partnerů Francie a jejich vůle získat pro sebe „více než kdy dříve americkou ochranu v podobě Severoatlantické aliance“ už v roce 1993 donutilo Chiraka přemýšlet o situaci Francie následovně: pokud chce Paříž hrát hlavní roli při formování evropské bezpečnostní entity, musí vzít v potaz přání a politiku i ostatních evropských partnerů a hluboce přehodnotit vztah k NATO. Pokusy o formování nezávislé evropské obrany mají šanci na úspěch jedině tehdy, pokud s nimi souhlasí Spojené státy americké⁵⁸.

3.1. První Chirakův vojenský plán pro Francii

Jacques Chirac považoval za nutné rychle stanovit cíle francouzské bezpečnostní politiky. Proto již v červenci 1995 byla ustanovena strategická komise, v jejímž čele stanul nový ministr obrany Charles Millon. Měla zhodnotit stav francouzských jaderných zbraní, profesionalizace armády, zbrojního průmyslu a vztahů se spojenci⁵⁹. Strategická komise vycházela z aktuální vojenské doktríny z roku 1994 a snažila se v jejím souladu definovat potřeby francouzské armády. Výsledky komise představil v únoru 1996 na půdě vojenské akademie v proslovu prezident Chirac⁶⁰.

Připomenul tragickou situaci francouzské armády roku 1870, ale i její slavné vítězství v roce 1918. Nemohl se nevěnovat odkazu generála Charlese de Gaulla a jeho rozsáhlým reformám armády po bolestivém roce 1962. Svět se ale od té doby zásadně změnil, jak řekl prezident, a Francie se mu musí přizpůsobit, aniž by ztratila ze své *grandeur*. Zmínil nutnost reformovat francouzskou armádu tak, aby se mohla stát základem pro vytvoření důvěryhodné evropské armády (jejímž motorem se mělo stát francouzsko-německé partnerství) a evropským pilířem Severoatlantické

---

⁵⁸ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 15.

⁵⁹ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 52.

⁶⁰ CHIRAC, Jacques. *Allocution aux armées*. Paříž, 23. února 1996. (cit. 2009-01-05). Dostupný z http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/1996/fevrier/allocution_aux_armees_prononcee_par_le_president_de_la_republique_a_l_ecole_militaire.192.html.

alliance⁶¹. Zdůraznil nutnost zvýšit schopnost francouzské armády projekce sil na místa, kde to situace vyžaduje, a ujmout se úspěšně mezinárodního velení při řešení konfliktů⁶². Zpráva komise se stala hlavním podkladem pro formulování nového zákona o vojenském programu, který byl v Národním shromáždění schválen 20. června 1996.

Francouzský vojenský program na léta 1997-2002 představil několik nových důležitých prvků. Plán počítal s revizí francouzského jaderného arsenálu. Jaderné zbraně už nepředstavovaly jako v období studené války hlavní obranný prvek proti permanentní a definované hrozbě, ale staly se poslední garancí proti přímému ohrožení francouzských životních zájmů, ať by byl jeho původ jakýkoliv⁶³. Během svého únorového proslovu v École Militaire prezident potvrdil, že jaderné zbraně zůstávají pro Francii garantem národní nezávislosti a politika jaderného odstrašování měla předcházet nejhorším scénářům Bílé knihy. Přesto vojenský plán přijatý v roce 1996 počítal s redukcí francouzského jaderného arsenálu, měl být nahrazen modernějším a strategičtějším vybavením. Jaderná síla Francie se měla omezit jen na dvě složky: čtyři ponorky nové generace vybavené střelami M51 a střely země-vzduch, které byly určeny francouzskému vojenskému letectvu a námořnictvu. S taktickými střelami Hadès už Francie nadále nepočítala, stejně tak s dalším provozem odpaliště jaderných zbraní Albion⁶⁴.

Vojenský program přikládal, v souladu s požadavky prezidenta Chiraka, velký důraz na zvýšení francouzské schopnosti projekce sil. Francie měla být podle závěrů dokumentu schopna rozmístit 30,000

---

⁶¹ Le choix d'un nouveau modèle d'armée doit en particulier répondre à notre ambition de construire une défense européenne crédible, capable de devenir à la fois le bras armé de l'Union européenne et le pilier européen de l'Alliance atlantique. (Ibid.)

⁶² La France doit être capable de projeter dans des délais très courts, partout dans le monde où la situation pourrait l'exiger, une force significative pour que son point de vue et ses intérêts soient pris en considération dans la gestion de la crise et dans tous les aspects de son règlement définitif...Il faut aussi que la France soit capable de prendre la tête d'une coalition et qu'elle dispose des états-majors interarmées et des moyens de transmission projetables permettant d'en assumer le commandement (Ibid.)

⁶³ RYNNING, Sten. *French Military doctrine in the 1990's...*, s. 41.

⁶⁴ Enfin le moment est venu de décider de l'avenir du HADES ; conçu pendant la guerre froide pour participer à la manoeuvre dissuasive, ce système d'armes ne répond plus aujourd'hui à une nécessité et son champ d'application fait peser inutilement un sentiment d'inquiétude chez certains de nos voisins et alliés... J'ai donc décidé le retrait du service de la composante sol du plateau d'Albion dont les missions ne se justifient plus dans le contexte actuel et dont la modernisation aurait été, en tout état de cause, extrêmement coûteuse. (CHIRAC, Jacques. *Allocution aux armées.*)

vojáků v hlavním válečném konfliktu i na územích vzdálených od metropolitní Francie, mít k dispozici sto bojových letounů a námořnictvo připravené vyslat do konfliktu odpovídající sílu. Tyto konflikty ale podle slov prezidenta vyžadovaly vysoce trénované a kvalifikované vojsko. Chirac proto již v únorovém projevu představil plán plné profesionalizace armády do roku 2002⁶⁵, který v červnu obsahoval i přijatý vojenský program. Plně profesionalizovaná armáda měla zredukovat počet vojáků o celou jednu třetinu. Také francouzský vojenský průmysl se měl přizpůsobit novým potřebám armády, především snížit náklady a zvýšit konkurenceschopnost francouzských zbrojařských podniků. Za celým procesem profesionalizace armády stála snaha o snížení finančních výdajů⁶⁶.

Jako předcházející programy byl i tento určen na pětileté období let 1997-2002, v některých případech ale pracuje v horizontu patnácti let, aby bylo možné naplnit i ty cíle, které vyžadují delší časový úsek (například snížení finančních výdajů v souvislosti s přechodem na plně profesionalizovanou armádu). Zvláště Chirakovo prohlášení o ukončení branné povinnosti vyvolalo značnou polemiku mezi politiky, hlavně mezi zastánci klasického pojetí francouzské bezpečnostní politiky a přívrženci změn. Příznivci bývalého prezidenta Mitterranda a politici zastupující levicové politické spektrum odmítali ukončení branné povinnosti. Byla pro ně způsobem, jak francouzské občany přímo zapojit do obrany země a tradicí již od dob francouzské III. republiky⁶⁷. Pro prezidenta Chiraka bylo ukončení branné povinnosti ve Francii příležitostí, jak prokázat svůj reformní přístup k francouzské bezpečnostní politice a snahu o důležitou reformu armády.

---

⁶⁵ La projection est le champ prioritaire des forces classiques. Nous devons être capables de déployer sur un théâtre éloigné du territoire métropolitain jusqu'à 30 000 hommes relevables, et simultanément capables d'engager sur un autre théâtre l'effectif d'une brigade... Ces fonctions prioritaires requièrent des forces immédiatement disponibles, très entraînées et hautement qualifiées. Elles exigent la professionnalisation de l'ensemble de nos armées, dont le volume sera ainsi, et globalement, réduit d'un tiers. (Ibid.)

⁶⁶ Bien sûr, pour relever ce défi, nous devons mettre en oeuvre un plan ambitieux de modernisation et de restructuration de notre industrie de défense, plan qui permettra de réduire nos coûts de production et d'améliorer la compétitivité de nos entreprises. Faute de quoi, nous ne pourrions pas répondre aux besoins de nos armées. (Ibid.)

⁶⁷ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 53.

I když prezident Chirac ve svém projevu z École Militaire částečně přehodnotil význam jaderných zbraní pro Francii v druhé polovině 90. let, nijak nehodlal ohrozit pozici Francie jako jaderné mocnosti. To se projevilo brzy po jeho příchodu do Elysejského paláce. V červnu 1995 Chirac oznámil, že se země vrací ke svému programu jaderného testování, které přerušil prezident Mitterrand v roce 1992. Jaderné výbuchy v Tichém oceánu v září 1995 a v lednu 1996 vzbudily negativní ohlasy ze strany evropských partnerů Francie. Prezident Chirac obhajoval obnovení jaderného testování opětovným zdůrazněním gaullistického paradigmatu bezpečnostní doktríny o národní nezávislosti, která byla garantována jadernou údernou silou. Toto Chirakovo rozhodnutí ovšem mělo za následek posílení americko-francouzské spolupráce v oblasti jaderných zbraní⁶⁸.

Důležité změny ve vztahu Francie k NATO nastaly v prosinci 1995. Během zasedání Severoatlantické rady NATO v Bruselu nový ministr zahraničí, Hervé de Charette, prohlásil, že Francie bude postupně zvyšovat spolupráci s NATO. Vyjádřil francouzský úmysl účastnit se pravidelně schůzek Severoatlantické rady a znovu zasednout ve vojenském výboru NATO. Francie se chtěla nadále aktivně zúčastňovat mírových operací, i těch, které by spadaly pod velení NATO. De Charette zašel ve svém prohlášení tak daleko, že nastínil možnost návratu Francie do integrovaných vojenských složek aliance. Stalo by se tak v případě, že by vznikl dostatečný prostor pro evropské bezpečnostní iniciativy a reformní proces aliance by probíhal ve velké míře podle francouzských představ⁶⁹. Několik autorů ve svých pracích píše, že Francie se dožadovala větší evropeizace⁷⁰. V letech 1996-1998 se francouzský vztah k Severoatlantické alianci vyvíjel podle toho, jak politici v Paříži byli spokojeni či nespokojeni s reformním procesem aliance a postupem

---

⁶⁸ V červnu 1996 podepsali zástupci Francie a Spojených států amerických dohodu, kterou bylo Francii umožněno nahlížet do výsledků amerického vojenského testování. Američané tak doufali, že Francie omezí své vlastní jaderné testování. (RYNNING, Sten. *French Military Doctrine in the 1990's...*, s. 39.)

⁶⁹ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 53.

⁷⁰ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus*, nebo HOWORTH, Jolyon; KEELER, T. S. John. *Defending Europe. The EU, NATO and the Quest for European Autonomy*. 1st ed. New York: Palgrave Macmillan, 2003. 247 s.

především ve dvou iniciativách: vybudování Evropské bezpečnostní a obranné identity a CJTFs.

3.2. Evropská bezpečnostní a obranná identita

Evropská bezpečnostní a obranná identita se sice začala formovat ještě za vlády předchůdce prezidenta Chiraka, na druhou stranu svůj největší vývoj, ale i pád, zažila až během druhé poloviny 90. let a proto se jí práce bude věnovat až na tomto místě. Před tím, než bude vysvětleno, jak Francie reagovala na vývoj této iniciativy v rámci Severoatlantické aliance, bude krátce nastíněna její historie.

Jak již bylo v práci řečeno, prezident François Mitterrand trval na vzniku autonomní evropské síly mimo rámec reformované Severoatlantické aliance. Na začátku 90. let sice některé evropské státy podporovaly vznik autonomní evropské síly, na rozdíl od Francie ale i nadále stály o plné členství v NATO, které jim jako jediné mělo zaručit bezpečnost. Válka v Zálivu potvrdila oprávněnost obav evropských spojenců Francie, že západní část kontinentu si zatím není schopna zajistit vlastní obranu a v některých případech ani dostatečně prokázat bojeschopnost a schopnost řešit konflikty. To prokázaly i následné války na Balkánském poloostrově.

Důležitou roli při procesu formování Evropské bezpečnostní a obranné identity sehrála Západoevropská unie. Většině expertů se právě toto uskupení jeví jako nejlépe vhodné pro naplňování evropských bezpečnostních ambic⁷¹. Také prezident Mitterrand spatřoval v ZEU budoucí základ pro autonomní evropskou vojenskou sílu. Jako vojenská organizace s historií od roku 1948, jejímž členem byla většina států Evropského společenství respektive Evropské Unie, se jevila jako ideální cesta, jak naplnit evropské bezpečnostní ambice⁷². Jak se ale v průběhu tří let od neoficiálního spuštění Evropské bezpečnostní a evropské identity v roce 1994 ukázalo, rozpory v pohledu na roli ZEU způsobily faktický konec iniciativy na posílení evropské bezpečnostní samostatnosti v rámci

---

⁷¹ HOWORTH, Jolyon; KEELER, T. S. John. *Defending Europe...*, s. 8.

⁷² Ibid.

aliance. Už samotný termín identita v názvu projektu vypovídal o tom, že se nemělo jednat o vytvoření vlastní evropské politiky nebo vojenské kapacity v rámci NATO, ale že šlo spíše o značně limitovanou ambici, jak uklidnit hlasy Evropanů, především Francouzů, kteří už od začátku 90. let požadovali vznik na NATO nezávislé evropské síly.

Činnost evropské bezpečnostní a obranné identity byla neoficiálně zahájena na summitu v Bruselu v lednu 1994. Zprvu byla spíše zamýšlená jako vojensko-technické uskupení, které by Evropanům umožnilo získat větší podíl na bezpečnostních misích aliance. Evropský pilíř aliance měl být posílen, Západoevropská unie měla získat přístup k těm prostředkům a kapacitám NATO, kterým se evropským partnerům nedostávalo⁷³.

Na ministerském setkání NATO v červnu 1996 v Berlíně, dosáhla Evropská bezpečnostní a obranná identita vrcholu. Spojené státy americké změnilly svůj názor na nezávislou evropskou sílu a souhlasili raději se vznikem Evropské bezpečnostní a obranné identity (EBOI), která zatím neměla být chápána jako nezávislá evropská síla, ale spíše umožnění ze strany Washingtonu hrát Evropě větší roli v rámci NATO⁷⁴. V Berlíně se podařilo nalézt shodu mezi zástupci Spojených států a jejich evropských protějšků, především zástupců Francie. Americký prezident Bill Clinton podpořil návrh, aby Evropa získala vojenskou kapacitu prostřednictvím CJTFs a také Francouzský závazek přiblížení země k opětovné integraci do reformované Severoatlantické aliance⁷⁵.

Závěrečné komuniké z ministerského setkání⁷⁶ představuje nejdůležitější prvky, kterými se Severoatlantická aliance měla v následujícím období zabývat. NATO se zabývalo situací v bývalé Jugoslávii a hodnocením operace Joint Endeavour a nasazení jednotek IFOR, které bylo vnímáno jako velmi úspěšné⁷⁷. Dále se komuniké

---

⁷³ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 20.

⁷⁴ GORDON, Philip. *The United States and the European Security and Defence Identity in the New NATO*. Paříž, Francouzský institut mezinárodních vztahů, Les Notes de l'IFRI č. 4, 1998, s. 30.

⁷⁵ HOWORTH, Jolyon; KEELER, T. S. John. *Defending Europe...*, s. 8.

⁷⁶ *Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*, Press Communiqué M-NAC-1(96)63. Berlín, 3. června 1996. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-063e.htm>.

⁷⁷ This joint endeavour, the largest military operation in the Alliance's history, points the way to our future security and cooperation throughout the Euro-Atlantic area. (*Ministerial Meeting of the North Atlantic Council...*, odstavec 3.)

věnovalo problému šíření jaderných, chemických a biologických zbraní hromadného ničení, programu Partnerství pro mír, plánu postupného rozšiřování aliance o státy bývalého východního bloku, snažilo hodnotit stav vztahů mezi Ruskem, Ukrajinou a aliancí na straně druhé, problémem blízkovýchodního mírového procesu a také otázky kontroly zbrojení a odzbrojování⁷⁸. Dva z předpokladů pro efektivní působení aliance v konfliktech různých povah byl silný transatlantický svazek a vybudování Evropské bezpečnostní a obranné identity v rámci aliance⁷⁹. Adaptovaná aliance měla být lépe schopna zajistit své hlavní poslání: zachovávat mír a bezpečnost v euroatlantické oblasti⁸⁰. I když, jak říká komuniké, mnohého už bylo dosaženo, nyní nastal rozhodující okamžik, kdy aliance měla udělat rozhodující kroky ke zvýšení flexibility a efektivnosti při řešení nových výzev.

Stěžejními tématy berlínského ministerského setkání z června 1996 se tak stalo vytvoření Evropské bezpečnostní a obranné identity a dokončení formování jednotek CJTFs, které se měly stát základním kamenem EBOI. Koncepce vytvoření CJTFs sice už existovala ze summitu NATO v Bruselu z ledna 1994, závěrečné komuniké z Berlína mluví o nutnosti jejího zdárného dokončení⁸¹. Složky CJTFs měly usnadnit použití oddělitelné ale ne oddělené síly pod velením a strategickým řízením Západoevropské unie, možnost nasadit vojenské síly NATO i při stále se zvyšujícím počtu konfliktů a usnadnit všem evropským spojencům Severoatlantické aliance účastnit se mezinárodních operací⁸². Jednotky CJTFs měly umožnit všem evropským partnerům hrát větší roli ve vojenských a velitelských strukturách NATO⁸³. To byl především záměr Francie. Chtěla získat pro Evropu možnost vlastního velení v Evropě a alespoň částečně tak vyvážit nerovnováhu mezi Spojenými státy americkými a starým kontinentem v rámci aliance.

---

⁷⁸ CORNISH, Paul. *European Security: The End of Architectue...*, s. 760.

⁷⁹ *Ministerial Meeting of the North Atlantic Council...*, odstavec 2.

⁸⁰ *Ibid.*, odstavec 4.

⁸¹ *Ibid.*, odstavec 4.

⁸² *Ibid.*, odstavec 6.

⁸³ *Ibid.*, odstavec 6.

Francouzský ministr obrany Charles Millon přivítal výsledky ministerského setkání NATO v Berlíně s potěšením, chápal je jako další krok Severoatlantické aliance k vytvoření nezávislé evropské obrany⁸⁴.

Jak se ale brzy ukázalo, výsledky ministerského setkání nebyly přímo takové, jaké by si Francie představovala. Na jednu stranu Spojené státy americké obměkčily svůj pohled na nezávislou evropskou sílu a svolily k vytvoření Evropské obranné a bezpečnostní identity, Francie na druhou stranu musela souhlasit s prvenstvím a nadřazeností Severoatlantické aliance při formování autonomní evropské obrany. S vývojem CJTFs se měly postupně adaptovat také velitelské struktury NATO. Předpokládalo se, že některé struktury NATO budou mít „zdvojeného velitelství“⁸⁵ proto, aby mohlo být vytvořeno mnohonárodnostní evropské velitelské uspořádání, o kterém by se dalo vyjadřovat ve smyslu evropského velení, i když by stále pevně patřilo do struktur NATO⁸⁶. Pro Francii byl takový výsledek částečným zklamáním. Země si působení sil CJTFs představovala jako evropský vojenský prostředek, pomocí kterého by Evropa mohla jednat nezávisle na Spojených státech amerických, i když by měla možnost využívat prostředků aliance⁸⁷. Francie se nejvíce vymezovala proti spojení mezi CJTFs a vojenskými integrovanými strukturami Severoatlantické aliance⁸⁸. Na druhou stranu, Spojené státy americké a někteří členové aliance si nepřáli, aby díky francouzským požadavkům na vlastní evropské velení složkám CJTFs docházelo k duplikaci velitelských struktur v rámci aliance⁸⁹.

3.3. EBOI – nenaplnění francouzských ambic

Jak již bylo řečeno, Francie své další přibližování k Severoatlantické alianci podmínila tím, že NATO musí respektovat zájmy evropských partnerů na získání větší odpovědnosti a také samostatnosti v rámci aliance. Jak ve své knize píše Tamara Keating, v projektu Evropské

---

⁸⁴ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 21.

⁸⁵ Přeloženo z „double-hatted command structure“

⁸⁶ CORNISH, Paul. *European Security: The End of Architectue...*, s. 762.

⁸⁷ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 55.

⁸⁸ GORDON, Philip. *The United States and the European...*, s. 49.

⁸⁹ *Ibid.*, s. 50-51.

bezpečnostní a obranné identity Jacques Chirac spatřoval možnost, jak docílit větší evropeizace Severoatlantické aliance a větší viditelnosti evropských sil. I když jednu chvíli v Paříži doufali v americký souhlas s tím, aby v SACEUR byli přítomni jen Evropané, Bushova administrativa dala velmi brzy a jasně najevo, že taková možnost realistická není⁹⁰.

V Paříži proto velmi záhy začali popírat, že tento návrh vzešel z francouzského podnětu. Naopak, Francouzi začali požadovat od Spojených států amerických předání velení jednoho ze dvou regionálních velitelství v Evropě - AFSOUTH⁹¹. Američané tak měli viditelně potvrdit naplňování koncepce Evropské bezpečnostní a obranné identity. Na oplátku by Francie vyjádřila souhlas s východním rozšiřováním aliance⁹². Důkazem měl být proslov prezidenta Chiraka z polského Sejmu, ve kterém se s nadšením vyjadřuje o polské budoucnosti v Severoatlantické alianci⁹³. Ministr obrany Millon označil Chirakovo gesto za sázku a prezident byl z řad gaullistů obviňován, že jeho postoj vůči NATO zostuzuje Francii⁹⁴. Prezident Chirac kontroval tím, že za žádnou cenu nebude přehodnocovat rozhodnutí generála de Gaulla z roku 1966, dokud nebude stoprocentně přesvědčen o naplňování reforem představených na ministerském setkání v Berlíně⁹⁵.

Prezident Chirac ale považoval zisk evropského velení AFSOUTH za velmi důležité. Zaprvé v něm spatřoval symbol postupného vyrovnávání sil mezi Evropou a Amerikou v rámci aliance. Zadruhé pole působnosti AFSOUTH zahrnovalo území Řecka, Itálie, Španělska, Turecka, Černého a Azovského moře a jiná území, ale především část Atlantického oceánu v blízkosti Gibraltarského průlivu a hlavně celé Středozemní moře⁹⁶,

---

⁹⁰ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 55.

⁹¹ AFSOUTH – Allied Forces Southern Europe.

⁹² KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 55.

⁹³ CHIRAC, Jacques. *Discours de M. Jacques CHIRAC, Président de la République, prononcé devant la Diète et le Sénat polonais réunis*. Varšava, 12. září 1996. (cit. 2008-05-03). Dostupný z

http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/1996/septembre/discours_du_president_de_la_republique_devant_la_diete_et_le_senat_polonais_reunis_a_varsovie_pologne.2312.html.

⁹⁴ GORCE, Paul-Marie de la. *Retour Honteux de la France dans l'OTAN*. Paříž, Le Monde Diplomatique, leden 1996, s. 3. (přístup z CD-ROMu Le Monde Diplomatique - 28 années d'archives)

⁹⁵ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 55.

⁹⁶ Viz <http://www.afsouth.nato.int/factsheets/RHQAFSOUTH.htm>. (cit 2009-01-05)

oblast, kde si Francie přála zvyšovat svůj politický vliv. Chirac věřil v to, že když se francouzská strana začala přibližovat k Severoatlantické alianci, dočká se vstřícného gesta ze strany Spojených států, o kterých se domníval, že by mohly přenechat Evropanům velení v AFSOUTH⁹⁷.

Reakce partnerů Francie na návrh prezidenta Chiraka byla rozporná. Německo zprvu podporovalo francouzskou nabídku na výměnu velení AFSOUTH Evropanům za souhlas Paříže při rozšiřování aliance, aniž by zatím byla dokončena její reforma. Také Němcům se zamlouvala větší viditelnost Evropanů v rámci aliance, ale Berlín svou podporu dementoval v důsledku velmi negativní reakce na francouzský návrh ze strany Spojených států amerických, Velké Británie a dalších evropských států⁹⁸. Ty zásadně nesouhlasily s tím, aby se šestá americká flotila, rozmístěna ve Středozemním moři a spadající pod velení amerického SACEUR, mohla dostat pod velení Evropanů. Roztržka kolem velení AFSOUTH prokázala značné rozdíly v přemýšlení o EBOI, které existovaly mezi Paříží a Washingtonem⁹⁹.

Američané spoléhali na to, že i přes snahu Francie o zvyšování evropské viditelnosti v rámci NATO, francouzská strana chápe dominantní postavení Spojených států amerických v alianci i to, že hlavní slovo týkající se evropské bezpečnosti bude mít i nadále Washington. Clintonova administrativa se také domnívala, že Francie bude své představy o nezávislé evropské síle i nadále budovat v rámci Severoatlantické aliance, kde mohly Spojené státy americké dění zásadním způsobem ovlivňovat a usměrňovat francouzské ambice. Snahou Američanů bylo zabránit vzniku nezávislé evropské armády v rámci Evropské Unie¹⁰⁰. Francie si už dříve sice uvědomila, že evropská bezpečnostní identita nemohla vzniknout jinak, než v rámci Severoatlantické aliance a pouze se souhlasem Spojených států amerických, ale také po vzniku Evropské bezpečnostní a obranné identity očekávala, že NATO dodrží prohlášení přijatá na setkání ministrů Severoatlantické rady v červnu 1996. Paříž nepřestala požadovat větší

---

⁹⁷ EHRHART, Georg H. *France and NATO...*, s. 22.

⁹⁸ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 56.

⁹⁹ GORDON, Philip. *The United States and the European...*, s. 36.

¹⁰⁰ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 56.

vliv, kontrolu a více samostatnosti pro evropské státy při řešení bezpečnostních otázek, kterým Severoatlantická aliance čelila.

Nenaplněním francouzských ambic v rámci aliance prostřednictvím iniciativy Evropské bezpečnostní a obranné identity skončilo přibližování Francie k Severoatlantické alianci. Prezident Chirac musel čelit stále hlasitějším kritikám v Národním shromáždění týkající se jeho politiky vůči Severoatlantické alianci, obzvláště když začalo být zřejmé, že Evropská bezpečnostní a obranná identita nepřinesla Francii větší šanci podílet se na rozhodování v integrovaných vojenských a velitelských strukturách aliance¹⁰¹. V roce 1997 se prezident Chirac dostal do ještě horší pozice. V dubnu rozpustil Národní shromáždění a v následných legislativních volbách v květnu a v červnu doufal v takový výsledek pravice, který by mu navrátil pevné postavení. To se ovšem nestalo a tak i prezident Chirac poznal na vlastní kůži, co znamená kohabitace. 2. června 1997 musel jmenovat francouzským premiérem Lionela Jospina z *Parti Socialiste*, ministrem obrany se stal Alain Richard z téže strany¹⁰².

Nová vláda byla politice, kterou praktikoval Chirac vůči Severoatlantické alianci v předchozím roce, nakloněna velmi negativně. Jospin a jeho ministři zásadně odmítli Chirakův plán na reintegraci Francie do složek aliance v případě, že NATO bude více evropeizováno, a také to, že by pak měla Francie podle Chirakova slibu podpořit rozšiřování aliance na východ¹⁰³. To, že Evropská bezpečnostní a obranná identita v rámci NATO nepřinesla Francouzi požadovanou větší viditelnost Evropy při řešení bezpečnostních konfliktů, ochladilo proces francouzského přibližování k Severoatlantické alianci. A také znovu obnovilo francouzské nadšení pro vytvoření evropské obrany v rámci Evropské Unie.

3.4. Zánik Evropské bezpečnostní a obranné identity

Důvodů k neúspěchu Evropské bezpečnostní a obranné identity bylo několik. Prvním z nich byla povaha Západoevropské unie. Jolyon Howorth

---

¹⁰¹ BOZO, Frédéric. *Où en est l'Alliance Atlantique? L'Improbable Partenariat*. Paříž, Francouzský institut mezinárodních vztahů, *Notes de l'Ifri* 6, 1998, s. 23.

¹⁰² DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost...*, s. 919.

¹⁰³ KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus...*, s. 52.

ve své práci *Security and Defence Policy in the European Union* tvrdí, že volba ZEU jako instituce prostřednictvím které měla být naplňována Evropská bezpečnostní a obranná identita, se ukázala být velmi mylnou. Tato bezpečnostní organizace postrádala významnějších politických prostředků a vliv¹⁰⁴. Fungování jednotek CJTFs, které měla Evropská unie v rámci EBOI pro své mise využívat, bylo založeno na umožnění využívat technologické vybavení aliance, respektive Spojených států amerických. Jejich zapůjčování pro potřeby operací ZEU se ale postupně prokázalo jako problematické. Americké vojenské generalitě se nechtělo propůjčovat drahá americká zařízení nezkušeným a nedostatečně vycvičeným evropským silám, navíc stále větší vojenská angažovanost Spojených států amerických komplikovala propůjčování vojenských prostředků pro potřeby ZEU¹⁰⁵. I když závěrečné komuniké z berlínského ministerského setkání Severoatlantické rady jasně mluvilo o potřebě reorganizace velitelských struktur aliance tak, aby lépe odpovídaly principům EBOI, Washington zatím nebyl k takovému kroku připraven. Obavy amerických státníků o udržení dominantního postavení v rámci aliance znemožnily rozsáhlé reformy aliančních velitelských struktur, čímž byl také podmíněn úspěch EBOI¹⁰⁶. Evropská bezpečnostní a obranná identita nenabídla skutečné odpovědi na požadavky čistě unijního velení vojenským operacím, což byla jedna z francouzských představ.

Prezident Chirac se ještě jednou pokusil zachránit projekt Evropské bezpečnostní a obranné identity na Evropském summitu v Amsterdamu v červnu 1997. Podporován Německem navrhl postupné slučování Západoevropské a Evropské unie, které mělo umožnit efektivnější fungování EBOI. Tento návrh ovšem zablokovala Velká Británie, ani ostatní státy jako Dánsko francouzský návrh nepodpořily. Chtěly, aby bezpečnostní a obranné záležitosti zůstaly mimo Evropskou unii, pouze v rámci Severoatlantické aliance¹⁰⁷.

---

¹⁰⁴ HOWORTH, Jolyon. *Security and Defence...*, s. 44.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ GORDON, Philip. *Europe's Uncommon Foreign Policy*. International Security, Vol. 22, No. 3, (Winter, 1997-1998), s. 90.

Poslední francouzská snaha o usměrnění Evropské bezpečnostní a obranné identity nebyla úspěšná, a tak Francie musela vyčkat na příhodnější podmínky, kdy by se jí podařilo utvořit evropský bezpečnostní systém podle jejích představ. Tato situace ale netrvala příliš dlouho. Od roku 1996 se opět hrozba ozbrojeného konfliktu blízko hranic Evropské unie dramaticky přibližovala. Vypuknutí války v Kosovu opět dokázalo nejen Francii, ale tentokrát celé Evropě, její neschopnost výrazně ovlivnit průběh vojenského konfliktu.

3.5. Vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky¹⁰⁸

Nový přístup k řešení evropské bezpečnostní otázky se stal nutností. Určující impuls přišel na začátku prosince 1998, na britsko-francouzském summitu ve francouzském Saint-Malo, kde se prezident Jacques Chirac setkal s premiérem Tonym Blairem¹⁰⁹. Ve společné deklaraci¹¹⁰ politici vyjádřili vůli, aby Evropská unie získala „patřičné struktury“ potřebné k dosažení takové kapacity EU, aby byla schopna vykonávat autonomní akce podpořené důvěryhodnou vojenskou silou, kterou by Evropská unie mohla přispívat k poslání modernizované Severoatlantické aliance při zajišťování kolektivní obrany jejích členů¹¹¹. Evropská unie měla ve světě získat takové postavení, které by odpovídalo její ekonomické velikosti a které by umožnilo jejímu hlasu být vyslyšen¹¹².

¹⁰⁸ Název Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP) sice oficiálně vznikl až během zasedání Evropské rady v Kolíně nad Rýnem 3. a 4. června 1999, přesto většina autorů používá tento výraz i v období před jeho konáním.

¹⁰⁹ V červnu 1996 British Strategic Review umožnilo na podzim vznik „Blairovy iniciativy“. Podtrhovala důležitost Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU (SZBP EU). Velká Británie tak absolutně změnila svůj názor na společnou obranu v rámci unie. Již na neformálním summitu EU v rakouském Pörtlachu v říjnu 1998 Británie vyjádřila možnost přehodnocení jejího názoru na vlastní vojenskou sílu EU. Washingtonu svou změnu názoru vysvětlovala tím, že NATO potřebuje vojensky schopný evropský pilíř. Vojensky silná Evropa by tak posílila i Severoatlantickou alianci. Vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOP), nemělo v žádném případě NATO oslabit. Británie, jako největší evropská vojenská síla, si chtěla také zajistit výsadní postavení v tom procesu evropské integrace, který se nejvíce týkal jejích zájmů a částečně vyvážit britské absentování v Evropské měnové unii.
(HEISBOURG, François. *European defence: making it work*. Paříž, Institute for Security Studies Western European Union, Chaillot Paper 42, září 2000, s. 5.)

¹¹⁰ *Společná deklarace o evropské obraně*. Britsko-francouzský summit, Saint-Malo, 4. prosince 1998. (cit. 2009-01-05).

Dostupný z <http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html>.

¹¹¹ HOWORTH, Jolyon; KEELER, T. S. John. *Defending Europe...*, s. 10.

¹¹² *Společná deklarace o evropské obraně...*, část 2.

Summit v Saint-Malo představoval revoluční zlom v pojetí evropské obrany. Jacques Chirac a Tony Blair odstranili překážku, která znemožňovala vznik alianční vojenské síly v rámci Evropského společenství respektive unie. Jak se shodli oba politici, Evropská unie se díky vytvoření Evropské bezpečnostní a obranné politiky mohla stát plnohodnotným globálním politickým aktérem¹¹³. Přijetím EBOP získala EU nejen institucionální ale i vojenské struktury, které Evropanům umožnily aktivně rozhodovat a účastnit se operací pouze s evropským velením. Toho se ZEU v rámci Evropské bezpečnostní a obranné identity nikdy nepodařilo dosáhnout¹¹⁴.

Závěr

Hovoří-li se o francouzské bezpečnostní politice, nelze zřejmě nenarazit na odkaz generála Charlese de Gaulla. Byl to právě on, kdo vyjádřil snahu o ustanovení společné evropské obrany, která by odpovídala jeho slavné „evropské Evropě“. Tato snaha byla ve francouzské bezpečnostní politice patrná i v 90. letech. Zatímco prezident Mitterrand stále doufal ve vytvoření evropské obrany mimo rámec Severoatlantické aliance, prezident Chirac chtěl tuto francouzskou snahu realizovat uvnitř NATO. Nakonec to byl ale právě Jacques Chirac, za jehož prezidentského mandátu se podařilo dosáhnout ustanovení nezávislé evropské obrany.

K vytvoření Evropské bezpečnostní a obranné politiky vedla dlouhá cesta. Proto, aby mohla být vytvořena Evropská bezpečnostní a obranná identita, Francie musela výrazně přehodnotit svůj postoj k Severoatlantické alianci. O to se ostatně pokoušela již Balladurova vláda od roku 1993, která uznala NATO jako jedinou organizaci schopnou zajistit bezpečnost a která se také jako jediná prokázala být uzpůsobena k řešení konfliktů vzniklých v průběhu 90. let. Těm Francie již nedokázala sama účinně čelit, proto nová francouzská bezpečnostní doktrína, definována Bílou knihou z roku 1994, představila širší možnosti pro větší

---

¹¹³ HOWORTH, Jolyon. *Security and Defence policy...*, s. 36.

¹¹⁴ *Ibid.*, 102.

angažovanost Francie ve vojenských organizacích. Francie považovala za nutné účastnit se reformního procesu, který od začátku 90. let probíhal v Severoatlantické alianci a nezříkat se tak šance stálého zdůrazňování role Evropy při zajišťování její obrany a požadavku na větší odpovědnost Evropanů ve velitelských strukturách NATO.

V roce 1994 byl představen projekt Evropské bezpečnostní a obranné identity v rámci Severoatlantické aliance, který měl naplnit francouzské požadavky prostřednictvím CJTFs. EBOI docílila svého vrcholu v roce 1996 na ministerském setkání Severoatlantické rady v Berlíně. Prezident Chirac očekával od EBOI možnost vykonávat vojenské mise evropských jednotek, které by podléhaly evropskému velení. Záhy se ovšem ukázaly slabiny projektu a evropská identita v rámci NATO zůstala pouhou identitou a nikdy se nestala politikou.

Neúspěchem EBOI se načas ochladil proces francouzského přibližování k alianci. Francie se nedočkala větší rovnováhy mezi aliančními partnery na dvou březích Atlantického oceánu, ani evropeizace aliance. O to větší úsilí země vynaložila pro oživení myšlenky evropské obrany budované mimo NATO. Je nesporné, že za vznikem společné Evropské bezpečnostní a obranné politiky Evropské Unie stálo mnoho faktorů. Evropské státy byly svědky opětovného krveprolití na Balkánském poloostrově, kterému nebyly s to zabránit. Velká Británie, nejdůležitější evropská vojenská velmoc, zásadně změnila svůj postoj a poprvé za padesát let souhlasila se vznikem společné evropské obrany. Pro Francii byla Evropská bezpečnostní a obranná politika cestou jak se přiblížit k oné de Gaullově „evropské Evropě“. Je otázkou, zda by Francie nadále usilovala o vznik Evropské bezpečnostní politiky i v případě, že by se Evropská bezpečnostní a obranná identita stala úspěšnou a naplnila francouzská očekávání. Jak ukázala tato bakalářská práce, zklamání z Evropské bezpečnostní a obranné identity bylo pro Francii jedním z určujících motivů pro založení Evropské bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie.

Resumé

Zásadní změny strategického prostředí na počátku 90. let přiměly Francii přehodnotit nejen některé principy vlastní bezpečnostní politiky a vojenské doktríny, ale i vztah k Severoatlantické alianci. Francouzské přiblížení k NATO umožnilo vznik Evropské bezpečnostní a obranné identity, prostřednictvím které měly být naplněny francouzské požadavky větší roli Evropy v rámci NATO a možnost samostatného evropského vojenského velení. Francie ale zhodnotila fungování Evropské bezpečnostní a obranné identity jako neúspěšné, země se nedočkala větší evropeizace Severoatlantické aliance. To byl jeden z důvodů, proč Francie iniciovala vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie.

Summary

In the first years of 1990's, France was forced to reconsider some principles of its defence policy, military doctrine and the relation with NATO. Strategic changes and new challenges forced French politicians to reconsider country's relationship with the North Atlantic Alliance. The rapprochement to Alliance made possible the foundation of European Security and Defence Identity within NATO. France asked for bigger "Europeanization" of the Alliance, but the initiative proved to be failure. The more France made an effort for the foundation of the European Security and Defence Policy of the European Union.

Použitá literatura

Primární prameny

- CHIRAC, Jacques. *Allocution aux armées*. Paříž, 23. února 1996. (cit. 2009-01-05). Dostupný z http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/1996/fevrier/allocution_aux_armees_prononcee_par_le_president_de_la_republique_a_l_ecole_militaire.192.html.
- CHIRAC, Jacques. *Discours de M. Jacques Chirac, Président de la République, prononcé devant la Diète et le Sénat polonais réunis*. Varšava, 12. září 1996. (cit. 2009-01-05). Dostupný z http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/1996/septembre/discours_du_president_de_la_republique_devant_la_diete_et_le_senat_polonais_reunis_a_varsovie_pologne.2312.html.
- *Declaration of the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council (The Brussels Summit Declaration)*, Brusel, 11. ledna 1994. (cit. 2009-01-05). Dostupný z www.nato.int/docu/basicxt/b940111a.htm.
- *Livre Blanc sur la défense 1994*. Paříž, La Documentation Française, 1994. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/944048700/index.shtml>.
- *Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*, Press Communiqué M-NAC-1(96)63. Berlín, 3. června 1996. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-063e.htm>.
- *Společná deklarace o evropské obraně*. Britsko-francouzský summit, Saint-Malo, 4. prosince 1998. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html>.

- *The Alliance New Strategic Concept*, Meeting of the of the North Atlantic Council, Řím, 8. listopadu 1991. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.nato.int/docu/comm/49-95/c911107a.htm>.
- *Traité sur l'Union Européenne*, Journal officiel N°C 191, 29. července 1992. (cit. 2009-01-05) <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/fr/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>.
- *Ústava Francouzské Republiky*, Paříž, 4. října 1958. (cit. 2009-01-05). Dostupný z <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>.

Sekundární prameny:

- BOZO, Frédéric. *Où en est l'Alliance Atlantique? L'Improbable Partenariat*. Paříž, Francouzský institut mezinárodních vztahů, *Notes de l'Ifri* 6, 1998, s. 23.
- CORNISH, Paul. *European Security: The End of Architectue and the New NATO*. International Affairs (royal Institute of International Affairs 1944-), vol. 72, no. 4, říjen 1996, s. 751-760.
- DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003. 953 s.
- EHRHART, Georg H.. *France and NATO: Change by Rapprochement?* Hamburg: Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik, červen 2000.
- FIDLER, Jiří; MAREŠ, Petr. *Dějiny NATO*. Praha: Paseka, 1997.
- GORCE, Paul-Marie de la. *Retour Honteux de la France dans l'OTAN*. Paříž, *Le Monde Diplomatique*, leden 1996, s. 3-6. (přístup z CD-ROMu *Le Monde Diplomatique - 28 années d'archives*)
- GORDON, Philip. *Europe's Uncommon Foreign Policy*. International Security, Vol. 22, No. 3, (Winter, 1997-1998), s. 74-100.

- GORDON, Philip. *The United States and the European Security and Defence Identity in the New NATO*. Paříž, Francouzský institut mezinárodních vztahů, Les Notes de l'IFRI č. 4, 1998, s. 35.
- HEISBOURG, François. *European defence: making it work*. Paříž, Institute for Security Studies Western European Union, Chaillot Paper 42, září 2000.
- HOWORTH, Jolyon; KEELER, T. S. John. *Defending Europe. The EU, NATO and the Quest for European Autonomy*. 1st ed. New York: Palgrave Macmillan, 2003. 247 s.
- HOWORTH, Jolyon. *Security and Defence policy in the European Union*. New York, Palgrave, prosinec 2007.
- KEATING, Tamara. *Constructing the Gaullist Consensus – a Cultural Perspective on French Policy toward the United States in NATO (1958-2000)*. 1st ed. Hamburg: Nomos, 2004. 312 s.
- KRAMER, Steven. *Does France Still Count?* Washington, The Center for Strategic and International Studies, 1994.
- KŘÍŽ, Zdeněk. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2006.
- MENON, Anand. *From Independence to Cooperation: France, NATO and European Security*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 71, No. 1, (Jan., 1995), pp. 19-34.
- RYNNING, Sten. *French Military Doctrine in the 1990's*. Copenhagen Peace Research Institute, Working papers 29/2001.
- SLOAN, Stanley. *Transatlantic relations in the wake of Brussels summit*. NATO Review, 42:2, duben 1994.

